

ЯКІСТЬ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕДАГО- ГІЧНОЇ НАУКИ І ПРАКТИКИ

У статті здійснено структурний аналіз якості музичної освіти в педагогічному ВНЗ як проблема педагогічної науки й практики в наукових підходах філософських та психолого-педагогічних досліджень. Зроблено висновки щодо необхідності дослідження як ключових принципів освітніх реформ, так і механізмів управління якістю вищої освіти.

Ключові слова: педагогічна наука, якість музичної освіти, практика, ВНЗ.

Підґрунтям професійної підготовки педагога ХХІ ст. стає розвивальна складова, формування особистості, яка здатна до самоосвіти й саморозвитку, вміє критично мислити, опрацьовувати інформацію, використовувати набуті знання і вміння для творчого вирішення проблем, усвідомлює свою відповідальність, постійно працює над особистісним і професійним зростанням, уміє досягати поставлених цілей.

Аналіз світових тенденцій у галузі професійно-педагогічної освіти засвідчує зростання вимог до педагогічного професіоналізму вчителя, зокрема вчителя музичного мистецтва [3, с. 59].

Сучасна музично-педагогічна освіта покликана створювати нові, якісні підходи до професійного зростання майбутніх учителів музичного мистецтва, оскільки учитель музичного мистецтва поєднує в собі риси педагога й музиканта, культуролога й мистецтвознавця. Учитель музичного мистецтва покликаний наповнити життєдіяльність школярів образами музики та інших видів мистецтва; їх красою впливати на формування свідомості та самосвідомості, забезпечувати духовне становлення особистості. Тому питання професійної підготовки вчителя музичного мистецтва знаходяться в числі актуальних проблем, що вирішуються сьогодні педагогічною наукою. Від того, яким буде вчитель музичного мистецтва, як здійснюватиме свою подальшу діяльність, чи здатен він урахувати вимоги, що висуваються йому суспільством, теорією й практикою педагогічної освіти, багато в чому залежить рівень освіченості, виховання та розвитку духовної культури школярів. Вирішення цього важливого, актуального завдання може бути здійснено тільки за наявності висококваліфікованих учителів, які володіють системою знань, умінь і навичок на рівні високих вимог сучасності. Тому особливого значення набуває проблема управління якістю музичної освіти в педагогічному ВНЗ [7, с. 83].

Аналізуючи розробленість проблеми якості професійної підготовки майбутніх учителів у сучасних ринкових умовах, слід зазначити, що вона знайшла відображення в працях Д. Алферової, В. Байденко, В. Бездухова,

Н. Бібік, Л. Большакової, В. Бондар, Ю. Варданяна, І. Гришиної, Є. Зеєр, І. Зимньої, В. Кальней, Н. Кузьміної, Л. Мітіної, А. Маркової, О. Пометун, Е. Соф'янць, В. Стрельникова, А. Хуторського, Л. Шевчук, С. Шишова, П. Яременко та ін.

У контексті дослідження вагоме значення мають праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, у яких розглядається проблема професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва (Е. Абдуллін, І. Гринчук, О. Єременко, В. Козлін, Н. Лисіна, О. Ляшенко, Н. Мозгальова, О. Музальов, С. Науменко, О. Ніколаєва, О. Олексюк, Г. Падалка, Л. Паньків, О. Рудницька, Т. Смирнова, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.).

Розвиток теорії й методології управління в галузі вищої освіти, обґрунтування закономірностей, принципів, функцій управління розвитком ВНЗ здійснені такими провідними вітчизняними й зарубіжними вченими, як В. Алфімов, Г. Артюх, Т. Боголюб, Л. Даниленко, Г. Дмитренко, Г. Єльнікова, Л. Карамушка, В. Крижко, Н. Коломинський, В. Луговий, Є. Павлютенков, А. Харківська, С. Хриков, П. Ясінець та ін.

Проте на сьогодні ця проблема потребує подальшого аналізу, особливо коли йдеться про управління якістю музичної освіти в педагогічному вищому навчальному закладі (ВНЗ).

Теорію і методологію адаптивного управління навчальним процесом розкрито в працях В. Алфімова, О. Ануфрієвої, Т. Борової, Г. Єльнікової, О. Касьянової, В. Лунячек, Г. Полякової, В. Петрова, П. Третякова та ін.

Поетапне входження України до світового простору, інноваційні й модернізаційні процеси в освіті виявили наявність істотних суперечностей між потребами часу та реальним станом управління якістю музичної освіти в педагогічному ВНЗ. Як показало дослідження, розробка теоретико-методологічних засад управління якістю музичної освіти в педагогічному ВНЗ є комплексною проблемою [6, с. 23].

Аналіз наукової літератури, нормативних документів, проведене нами дослідження дає змогу констатувати, що в сучасній вищій освіті позначився ряд об'єктивних суперечностей:

- між необхідністю створення результативно діючої системи управління якістю музичної освіти в педагогічному ВНЗ і недостатньою теоретичною розробленістю теоретико-методологічних засад, що її забезпечують;
- між сучасними вимогами до якості музичної освіти в педагогічному ВНЗ і недостатнім рівнем ефективності управління якістю музичної освіти в педагогічному ВНЗ (відсутність єдиного підходу до управління якістю музичної освіти в педагогічному ВНЗ, недостатній рівень організаційно-управлінської компетентності керівництва, відсутність методичних розробок та ін.);
- між оновленням змісту, структури, форм, методів, принципів професійної підготовки вчителя музичного мистецтва й недостатньою дослідженістю загальнотеоретичних і методичних основ фахової підготовки вчителів музики;
- між традиційним розумінням функцій управління освітніми про-

цесами як механізму забезпечення реалізації його складових та сучасним баченням його системи, орієнтованої на досягнення гуманістичних цілей, демократизацію суб'єктно-суб'єктних відносин, що забезпечують якість освітнього процесу;

- між вимогами впровадження інноваційних наукових напрацювань у практику ВНЗ та недостатньою розробкою питань щодо місця й ролі суб'єктів освітньої системи в технологізації цих процесів;

- між гуманістичною орієнтацією розвитку процесів освіти й невідповідністю керівників підрозділів ВНЗ до здійснення міжсуб'єктної взаємодії на демократичних засадах;

- між потребою в системному підході щодо оцінювання ефективності управління якістю музичної освіти в педагогічному ВНЗ і відсутністю системи оцінювання, зокрема показників та критеріїв, які надали змогу кількісно її оцінювати [3, с. 53].

Виявлені суперечності свідчать про те, що сьогодні система управління якістю музичної освіти в педагогічному ВНЗ потребує перетворень з метою приведення її у відповідність з міжнародними стандартами якості вищої освіти. Як свідчать наукові дослідження та педагогічна практика, вирішенню цього завдання може сприяти адаптивне управління, основною ознакою якого є взаємоузгодження різноспрямованих впливів на об'єкт, що актуально в ринкових умовах [6, с. 67].

Проведений огляд наукових джерел дає змогу говорити, що незважаючи на наявність значного наукового матеріалу в цій галузі, проблема ефективності адаптивного управління якістю музичної освіти в педагогічному ВНЗ в нових соціально-економічних і культурних умовах розвитку суспільства залишається недостатньо дослідженою. На сучасному етапі не визначені теоретико-методологічні засади адаптивного управління якістю музичної освіти в педагогічному ВНЗ, відсутній єдиний підхід до системи адаптивного управління якістю музичної освіти в педагогічному ВНЗ, критерії і показники ефективності адаптивного управління якістю музичної освіти в педагогічному ВНЗ та відповідні методи педагогічної діагностики.

Актуальність досліджуваної проблеми, її недостатня теоретична та практична розробленість з урахуванням визначених суперечностей зумовили вибір теми статті.

Мета статті – проаналізувати якість музичної освіти в педагогічному ВНЗ відповідно до підходу філософських та психолого-педагогічних досліджень.

Сучасна вітчизняна музична освіта знаходиться у процесі реформування і спрямована на виконання триєдиного завдання: інтегруватися до світового та європейського простору вищої музичної освіти, адаптуватися до нових суспільних демократично-ринкових відносин і водночас зберігати свою національну самобутність, ідентичність. Ми визначаємо „якість музичної освіти у педагогічному ВНЗ” як збалансовану єдність якості умов, якості освітнього процесу і якості результату, відповідність

освітньої системи цілям, потребам і соціальним нормам (стандартам) освіти [4, с. 51].

Структуру якості музичної освіти у педагогічному ВНЗ розуміємо як сукупність характеристик процесу та його результатів і виділяємо такі складові: якість організаційно-управлінського забезпечення освітнього процесу (якість керівництва); якість викладання; якість змісту освіти; якість технології навчання; якість результатів освіти (сформованість професійної компетентності майбутніх вчителів) [1, с. 13].

При цьому можна виділити внутрішні й зовнішні показники якості музичної освіти у педагогічному ВНЗ. Зокрема, до внутрішніх характеристик якості можна віднести: а) якість освітнього середовища. Під освітнім середовищем ми розуміємо сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти (відповідність освіти вимогам часу, що характеризується переходом до високотехнологічного інформаційного суспільства, ефективність науково-методичної роботи, належне матеріально-технічне забезпечення навчального процесу, кадровий потенціал ВНЗ тощо); б) якість реалізації освітнього процесу (науковість і доступність змісту освіти, **рівень компетентності управління**, професійна підготовка суб'єктів викладання, їхні особистісні якості, такі як (порядність, відповідальність, принциповість, толерантність тощо; ефективність методів навчання, навчально-методичне забезпечення процесу підготовки (навчальні посібники, методичні розробки); задоволення різноманітних освітніх потреб тощо); в) якість результатів освітнього процесу (сформованість професійної компетентності майбутніх вчителів музичного мистецтва).

Зовнішні показники якості музичної освіти в педагогічному ВНЗ характеризують її як соціальну інституцію, що відображає ефективність функціонування освітньої системи, її вплив на людину й суспільні процеси, задоволення потреб особистості й держави загалом. Усі показники якості музичної освіти в педагогічному ВНЗ ми розглядаємо у нерозривній єдності як взаємозалежні та взаємозумовлені [2, с. 53].

При цьому, основним системоутворювальним чинником, що визначає мету вищої освіти, її зміст, методологію, організацію та технології є результат освітньої діяльності – сформованість професійної компетентності випускника вищого навчального закладу, вчителя музичного мистецтва. Це говорить про те, що цей компонент якості найбільш важливий і повинен мати вирішальне значення при оцінюванні діяльності ВНЗ.

Під професійною компетентністю майбутнього вчителя музичного мистецтва ми розуміємо інтегральну характеристику особистості майбутнього фахівця, що поєднує рівень необхідних музично-педагогічних знань, вмінь, навичок, здібностей, професійно важливих якостей для ефективного виконання професійної діяльності, які при достатній мотивації забезпечують самореалізацію та самовдосконалення особистості вчителя музичного мистецтва в процесі професійної діяльності [2, с. 37].

Це визначення дає можливість визначити в структурі професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва такі компоненти: професійно-когнітивний (загальнопрофесійні, загальнопедагогічні та загальнопсихологічні компетенції); професійно-діяльнісний (музично-практичні та спеціальні компетенції); професійно-особистісний (особистісна (загальні та спеціальні здібності, професійно важливі якості), мотиваційна та комунікативна компетенції), кожному з яких відповідають певні компетенції.

Вчитель музичного мистецтва як суб'єкт педагогічної діяльності повинен мати професійно-педагогічну спрямованість, володіти педагогічними вміннями, розвиненими загальними й педагогічними здібностями, професійною та педагогічною компетентністю; забезпечувати ефективну суб'єкт-суб'єктну взаємодію, продуктивність діяльності, розв'язання навчальних, виховних і розвивальних завдань. Професійна діяльність вчителя музичного мистецтва має складну структуру і значні відмінності від інших педагогічних професій. Аналізуючи підходи різних учених до проблеми професійно-педагогічної діяльності вчителя, ми дійшли висновку, що в професійно-педагогічній діяльності вчителя музичного мистецтва можна умовно виділити підготовчий, практичний і контрольний етапи. У педагогічній роботі окреслити три її складові: пізнавальна (вивчення учнів, змісту і умов роботи), проєктувальна (планування змісту навчання і виховання, діяльності учнів і своєї) і безпосередньо виконавча (навчання, виховання учнів). Головними структурними компонентами педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва, на нашу думку, є конструктивний, організаторський, комунікативний, проєктний, гностичний, діагностичний компоненти. При цьому, виділяємо п'ять рівнів продуктивності педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва: мінімальний (репродуктивний), низький (адаптивний), середній (локально-моделюючий), високий (системно-моделюючий), найвищий (системно-моделюючий активність і поведінку учнів) [2, с. 13].

Вирішення завдань, які стоять перед учителем музичного мистецтва, зумовлює різноманіття функцій вчителя музичного мистецтва, які визначають різні види його педагогічної діяльності: цілепокладальні, інформаційні, розвивальні, стимулювальні, орієнтувальні, організаційно-структурні (конструктивна, організаційна, комунікативна, гностична) функції.

За особливостями керівництвом навчальним процесом виділяють авторитарний, демократичний, ліберальний стилі педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва. Враховуючи особливості організації навчального процесу виділяємо такі стилі діяльності вчителя музичного мистецтва: стилі діяльності, які характеризують підготовку до заняття, стилі спонукання учнів до навчання, стилі викладання навчального матеріалу. При цьому розрізняємо чотири типи індивідуального стилю вчителя музики: емоційно-імпровізаційний, емоційно-методичний інтелектуально-імпровізаційний та, інтелектуально-методичний, Індивідуальний стиль педагогічної діяльності зумовлює успішність діяльності вчителя музичного мистец-

тва. Теоретичний аналіз проблеми пошуку сучасних та ефективних засобів формування професійної компетентності майбутніх вчителів музичного мистецтва показав, що:

- питання організації процесу формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики вивчено недостатньо;
- недосконалість фахової підготовки майбутніх вчителів музики у вищих навчальних закладах зумовлена такими недоліками, як відсутність міждисциплінарних зв'язків; недостатній рівень практичної орієнтованості фахових дисциплін, особливо професійно орієнтованих; відсутність зв'язку між теоретичним навчанням і практичною професійною діяльністю; низький рівень комплексного планування і пролонгованого контролю процесу формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики викладацьким складом навчальних закладів, недостатня увага до організації самостійної роботи студентів;
- практично відсутні науково-методичні розробки, які б дали змогу комплексно використовувати сучасні підходи до формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики [5, с. 75].

Висновки. Таким чином, аналіз педагогічного досвіду організації фахової підготовки з формування професійної компетентності майбутніх педагогів у вітчизняних та зарубіжних вищих навчальних закладах дав змогу виявити правила організації формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики, а саме: формуванню професійної компетентності майбутніх вчителів музики необхідно надавати пріоритетного значення у процесі фахової підготовки сучасних вищих навчальних закладів; концепція формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики у процесі фахової освіти має базуватись на особистісно орієнтованому, компетентнісному, акмеологічному, системно-діяльнісному та інтерактивному підходах; для успішного формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики дуже важливою є скоординована робота усіх учасників навчально-виховного процесу (професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів, адміністрації); запровадження компетентностного підходу в навчально-виховний процес ВНЗ, спрямованого на гуманізацію освіти, створення атмосфери творчої співпраці, позитивного мотиваційного фону навчально-виховної діяльності та відповідного соціально-гуманітарного мікросередовища, яке буде сприяти формуванню професійної компетентності майбутніх вчителів музики; формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики має здійснюватись на всіх етапах професійної підготовки, бути безперервним, постійним і проводитися системно, для чого необхідно підвищити міждисциплінарні зв'язки та практичну орієнтованість фахових дисциплін, особливо професійно-орієнтованих, і посилити зв'язок між теоретичним навчанням і практичною професійною діяльністю; запровадження постійно діючого моніторингу сформованості професійної компетентності майбутніх учителів музики; формування професійної компе-

тентності майбутніх учителів музики має здійснюватись у процесі фахової підготовки, носити переважно тренінговий характер з використанням інтерактивних методів навчання. У процесі фахової підготовки майбутніх вчителів музики варто використовувати різні форми: безпосередню навчальну (проблемні лекції, семінарські і практичні заняття з елементами дискусії, рольових та імітаційних ігор, моделювання майбутньої професійної діяльності), науково-дослідну (самостійна робота студентів, проектна діяльність, курсові, дипломні й магістерські роботи), навчально-професійну (виробнича й педагогічна практика).

Отже, професійна підготовка сучасного педагога має бути реалізована як комплексний педагогічний процес, організація якого вимагає створення цілісного середовища навчання і виховання, що є вирішальним чинником формування заданого рівня готовності фахівця для вирішення професійних завдань.

Список використаної літератури

1. Акредитація: Організація та проведення у вищих навчальних закладах України / за ред. С. І. Андрусенко, В. І. Домніч. – Київ : КУЕТТ, 2003. – 172 с.
2. Борова Т. А. Теоретичні засади адаптивного управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу : монографія / Т. А. Борова. – Харків : Компанія СМІТ, 2011. – 384 с.
3. Єльнікова Г. Управлінська компетентність/ Г. В. Єльнікова. – Київ : Ред. загальнопед. газ., 2005. – 128 с
4. Касьянова О. М. Моніторинг інноваційних процесів в освіті: регіональний аспект/ О. М. Касьянова // Проблеми сучасної педагогічної освіти: Серія “Педагогіка і психологія” : зб. ст. – 2006. – Вип. 10. – Ч. 1. – С. 220–225.
5. Лукіна Т. О. Державне управління якістю освіти в Україні / Т. О. Лукіна. – Київ, 2004. – 342 с
6. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / [за заг. ред. О. І. Локшиної]. – Київ : К.І.С., 2004. – 128 с.
7. Полянский В. К. Качество образования / В. К. Полянский. – Москва : Наука, 1999. – 221 с.

Стаття надійшла до редакції 02.09.2014.

Ульянова В. С. Качество музыкального образования в педагогическом высшем учебном заведении как проблема педагогической науки и практики

В статье рассмотрены критерии и показатели результатов управления качества музыкального образования в научных подходах философских и психолого-педагогических исследованиях. Сделаны выводы, что именно требуют реальность исследования, как ключевые принципы образовательных реформ, так и механизмы управления качеством образования.

Ключевые слова: педагогическая наука, качество музыкального образования, практика, вуз.

Ulyanova V. The Quality of Music Education in the Pedagogical Higher Education as a Problem of Pedagogy and Practice

The basis of the training of teachers of the XXI century. is developing component of identity formation that is capable of self-education and self-development, able to think critically, process information, use the acquired knowledge and skills for creative problem solving, aware of its responsibility, constantly working on personal and professional growth, able to achieve our goals.

Analysis of global trends in the field of vocational teacher education proves growing requirements for teacher professional teachers, including teachers of music. Modern Music and teacher education designed to create new, high-quality approaches to professional development of future teachers of music as a teacher of music combines the features of a teacher and musician, cultural studies and art. Teacher of music designed to fill the livelihoods of schoolchildren images music and other arts; their beauty to influence the consciousness and identity, to provide spiritual identity formation. Therefore, the question of training teachers of music are among the urgent problems to be solved today pedagogy. On what will be the teacher of music, will perform as a follow-up, or he is able to take into account the requirements put forward to him by society, the theory and practice of teacher education depends largely on the level of education, training and development of spiritual culture students. Addressing this important, topical task can be accomplished only with the qualified teachers who have a system of knowledge and skills at the high demands of our time. Тому особливим значенням набуває проблема Quality Management Music Education in Pedagogical Universities.

Key words: pedagogical science, quality music education, practice and universities.